

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مدرسه ی علمیه ی ریحانه النبی (صلی الله علیه و آله و سلم)

شهرستان شادگان

عنوان مقاله

محور ویژه همایش زن و نظام خانواده

(راه حل های چالش های خانواده)

محققین

زینب آلناصری

کد طلبگی

۸۹۱۲۲۰۲۵۳۳

تابستان ۱۳۹۸

راه حل های چالش های خانواده^۱

چکیده

تهدیدها و آسیب های فراوانی در دهه های اخیر نهاد خانواده را به چالش کشیده است. از این رو، ارائه یک خانواده آرمانی از منظر دینی جهت رویارویی با تهدیدهای نوین، ضروری به نظر می رسد. در این نوشتار به بررسی خانواده مطلوب در اندیشه آیت الله جوادی آملی با روش تحلیل متن می پردازیم. ترسیم خانواده آرمانی براساس ویژگی ها و ارائه راهکارهای تحقق این نهاد، از اهداف این پژوهش به شمار می رود خانواده آرمانی، اگرچه برای پاسخ گویی به نیاز جنسی شکل می گیرد، ولی به دلیل داشتن مبانی توحیدی و ارائه ویژگی ها و راهکارهای برگرفته از مبانی وحیانی، به پرورش انسان های موحد می پردازد و زمینه تشکیل جامعه آرمانی را فراهم می کند.

کلیدواژه: اندیشه آیت الله جوادی آملی ، خانواده ، راهکارها، چالش ها.

---

^۱ - حوزه ی ریحانه النبی (س)، شهرستان شادگان، زینب آلنصری، فارغ التحصیل، کد طلبگی (۸۹۱۲۲۰۲۵۳۳)، سطح دو.

مقدمه

خانواده یکی از مهم ترین نهادهای جامعه به شمار می آید و در پی پاسخ گویی به یکی از نیازهای مادی که همان نیاز جنسی است، می باشد. خانواده قدرتمندترین کانون اثرگذاری و مؤثرترین مرکز برای سامان دهی اجتماع و عامل شکل و نظام دهی به جامعه است. در دهه اخیر، تهدیدها و آسیب هایی خانواده را به چالش کشیده و پیامدهای ناگواری برای آن به بار آورده اند. نادیده گرفتن یا انکار تفاوت های طبیعی زن و مرد، گسترش روابط آزاد جنسی، رفع محدودیت های ارتباط بین زنان و مردان در محیط های عمومی و افزایش فرزندان نامشروع، و خشونت های خانوادگی، از بارزترین تهدیدها و آسیب هایی هستند که جوامع امروزی را تهدید می کنند. این آسیب ها محصول رویکردهایی هستند که از پشتوانه نظریه های به ظاهر علمی برخوردارند و در حال گسترش در همه جوامع اند. بنابراین، ارائه الگویی مطلوب از خانواده دینی، جهت تبیین منطقی و کارآمد از نظریه اسلام در زمینه خانواده، ضروری به نظر می رسد. از همین رو، ما در این نوشتار به ارائه الگویی مطلوب از خانواده دینی در قالب راهکارها، از آیت الله جوادی آملی می پردازیم.

۱- تقدس سنت ازدواج

ازدواج ، یک هویت دینی است این ارزش به عنوان هویت دینی وقتی روشن می شود که گوشه ای از اسرار نکاح و رموز ازدواج از زبان صاحب وحی بازگو شود رسول اکرم حضرت محمد بن عبدالله (صلی الله علیه وآله) چنین می فرماید : « مَنْ تَزَوَّجَ أَحْرَزَ نِصْفَ دِينِهِ » «یعنی مردی که با زن ازدواج نماید و زنی که با مرد عقد زناشویی ببندد هرکدام نصف دین خود را حفظ نموده اند . »^۱ یعنی هویت مرد برای زن در نکاح و نیز هویت زن برای مرد در ازدواج یک هویت دینی است نه غریزی و آمیزش حیوانی که در هر نر و ماده ای یافت می شود ، و باز پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه وآله) می فرماید : « ما من شاب تزوج فی حداثۃ سنه الا عجز شیطانہ » « یا ویله عصم منی ثلثی دینه ، فلیتی الله العبد فی الثلث الاخر » «یعنی هیچ جوانی نیست که در عنفوان جوانی ازدواج نماید مگر آن که شیطان مراقب وی ناله بر می آورد که : او دو سوم دین خود را از من حفظ نموده است»^۲ ، بنده خدا بعد از ازدواج باید درباره یک سوم دیگر دین خود پرهیزکار باشد . در این حال مرد یا زن جوان که پیوند زندگی مشترک را می بندد با این عمل بخش مهم دین خود را حفظ می نمایند . چنین نگرشی ملکوتی به زن و نگاه الهی به ازدواج و بینش آسمانی به تشکیل کانون مشترک زناشویی ، هرگز مرد را وابسته یا آزاد نمی بیند و زن را نیز از نگاه وابستگی و ابزاری مصون می داند.^۳

---

^۱ - محمد، محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج ۵، مترجم حمید رضا، شیخی، بی جا، قم، ناشر موسسه علمی فرهنگی دار الحدیث ۱۳۸۹، ص ۸۲.

^۲ - همان

^۳ - عبدالله، جوادی آملی، زن در آیینه جلال و جمال، بی جا، بی جا، نشر فرهنگی رجا، ۱۳۶۹، ص ۱۸۶.

«الرجال قوامون على النساء» گرچه جمله خبریه است ولی روحش انشا است یعنی ای مردها شما قوام منزل باشید، سرپرست منزل باشید، کارها را در بیرون انجام دهید، اداره زندگی را در منزل به عهده بگیرید، زیرا آسایش و آرامش زندگی مرد، در خانه است. این که آیه شریفه می فرماید:

«ومن آياته ان خلق لكم من انفسكم ازواجا لتسكنوا اليها» و آنچه در تعبیرات روایی آمده است «لِإِصْوَافِ الْيُحَا» برای تبیین همین تعبیر قرآنی است «الرجال قوامون على النساء» به این معنا نیست که زن اسیر مرد است و مرد قوام قیم و فرمانروا است و می تواند به دلخواه خود عمل کند. هرگز این تکلیف نیامده فتوای یک جانبه بدهد و به مرد بگوید تو فرمانروا هستی و هرچه می خواهی بکن، بنابراین، اگر اسلام این دو حکم الزامی را در کنار هم ذکر کند و به زن در مقابل شوهر دستور تمکین می دهد و از سوی دیگر به مرد در مقابل زن دستور کارپردازی و سرپرستی می دهد، و این هردو، بیان وظیفه و جریان امور خانواده است و هیچ یک نه معیار فضیلت است و نه موجب نقص. در نتیجه، اولاً، «الرجال قوامون على النساء» مربوط به زن در مقابل شوهر است نه زن در مقابل مرد. ثانیاً، این قیومیت معیار فضیلت نیست بلکه وظیفه است. ثالثاً، قیم بودن زن و مرد در محور اصول خانواده است. گاهی زن قیم مرد است و گاهی مرد قیم زن. و در اصول خانوادگی بسیاری از مسائل عوض می شود.^۱

^۱ - عبدالله، جوادی آملی، زن در آئینه جلال و جمال، بی جا، بی جا، نشر فرهنگی رجا، ۱۳۶۹، صص ۲۱۷-۲۱۶.

۴- آگاهی و پذیرش نقش ها

مهم ترین عاملی که میان افراد خانواده رأفت، گذشت و ایثار را زنده می کند، تجلّی روح مادر در خانواده است؛ زیرا پدر به استناد «الرّجال قوَّامون علی النّساء»، عهده دار کارهای اداری و اجرایی خانواده است و اساس خانواده که بر مهر و وفا و پیوند پی ریزی شده است، به عهده مادر است؛ چون مادر مبدأ پیدایش و پرورش فرزندی است که هر یک به دیگری وابسته اند. فرزندان یک زن، همانند میوه های درخت نیستند که روح ایثار انسانی در سطح گیاه ظهور نکند و نیز مانند بچه های یک حیوان ماده نیستند که فاقد تعاون انسانی بوده و پیوند خاص بشری در آنها جلوه نکند؛ بلکه آنان، خواه بی فاصله یا بافاصله، به یک دیگر رؤف و مهربان اند و پیوند فطری خود را در پرتو تعالیم دینی شکوفا می نمایند و در مکتب دین، حفظ این پیوند و فراموش نکردن آن از واجبهای مهم به شمار می آید.

نتیجه آنکه مهره اصلی خانواده و رحامت را زن به عهده دارد؛ گرچه مرد مسئول کارهای اجرایی و تأمین هزینه های زندگی و مانند آن است.^۱

۵- نقش عاطفی همسران

قرآن کریم نسبت به زن و شوهر نیز که محوره خانواده هستند امر به وصل کرده است: «وَ عَاشِرُهُنَّ

---

^۱ - عبدالله، جوادی آملی، زن در آیینه جلال و جمال، بی جا، بی چا، نشر فرهنگی رجا، ۱۳۶۹، ص ۲۳.

بِالْمَعْرُوفِ»^۱ پس کسی که در خانه با همسر خود رفتار متعارف نداشته باشد، قطع (ما امر الله به ان یوصل) کرده است و همین طور حقوق مشترکی برای طرفین قرار داده است: «وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْنَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْنَهُنَّ دَرَجَةٌ»^۲ که رعایت نکردن هر یک از آنها موجب قطع «ما امر الله به ان یوصل» است، زیرا اصل تشکیل خانواده و تحکیم آن به امر خدای سبحان است.

افرادی که خدای سبحان در محدوده خانواده به ارتباط با آنان امر کرده، هر چند متدین نباشند، ارتباط مزبور تا آن جاست که به سایر احکام دین آسیبی نرساند، ولی اگر بر اثر این ارتباط، سایر احکام دین در خطر قرار گرفت، ارتباط با غیر متدینها نه تنها لازم، بلکه جایز هم نیست، چنانکه پدر و مادر غیر مسلمانان بخواهند فرزند خود را به شرک آلوده کنند: «و ان جاهداک علی ان تشرک بی ما لیس لک به علم فلا تطعهما» در این جا مجالی برای صله رحم نیست. از بیانات رسول خدا (صلی الله علیه و آله) که از جوامع کلم و از اصول حاکم بر همه احکام شرعی است جمله «لا طاعه لمخلوق فی معصیه الخالق» است، یعنی، احدی نمی تواند در محدوده خلاف شرع، خود را در اطاعت از مخلوق حتی اگر از خودش برتر باشد معذور بیندارند. و جمله معروف المامور معذور نیز باید محکوم اصل کلی و جامع نبوی شود.^۳

^۱ -سوره نساء (۴)، آیه ی ۱۹.

^۲ -سوره بقره (۲)، آیه ی ۲۲۸.

^۳ -عبدالله، جوادی آملی، تسنیم تفسیر قرآن کریم، ج ۵، بی جا، بی تا، نرم افزار مکتبه شامله، ص ۳۴.

۶- نقش پدری و مادری

نقش پدری و مادری به مجموعه وظایف و انتظارات الزامی یا ترجیحی اشاره دارد که برای هریک از والدین نسبت به فرزندان خود مقرر شده است.

بعد از زن و شوهر، فرزندان رکن سوم خانواده را تشکیل می دهند. با تولد فرزندان، روابط و نقش های جدیدی در درون خانواده شکل می گیرد که هدایت و سازمان دهی آنها نقش بسیار مهمی در تحقق اهداف خانواده مطلوب دارد. برعکس، بی توجهی به آنها نه تنها خانواده را در دستیابی به اهدافش ناکارآمد می کند، بلکه گاه آن را به مکانی برای جرم و جنایت مبدل می سازد.

منابع و مأخذ

✽قرآن کریم

۱- جوادی آملی، عبدالله، زن در آیینه جلال و جمال، بی جا، بی چا، نشر فرهنگی رجا، ۱۳۶۹.

۲- _____، تسنیم تفسیر قرآن کریم، ج ۵، بی جا، بی تا، نرم افزار مکتبه شامله.

۳- سایت تفسیر تسنیم - بنیاد بین المللی علوم وحیانی اسراء، ارشیو دروس تفسیر آیت الله جوادی

آملی.